

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

10. OKTOOBRI 1931. A.

Nr. 15

ÜHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—,
Pooles aastas	2.50	uul. Nr. 12.	¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50,
Üksik number	—25	Telefon Nr. 452-72.	1/16 lhk. Kr. 1.25.
1923 aastak.	—50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	Dokumentide kaotamise kuulu-
1924	3.—	linna osakond Nr. 609.	tused 50 senti dokumendi pealt.
1925—1930 a. ä	5.—		

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Omavalitsuste ja riigi maksude korralduse põhimõtteid — K. Selter	Lhk. 239
Maavalitsuste 1929./30. a. eelarvelised tulud aruannete järele	„ 244
E. Maaomavalit. Liidu ja omavalitsuste tegevus	„ 246
Riigikohtu seletused	„ 250
Küsimused ja vastused	„ 252
Kuulutused.	„ 238

Sundnormide kogu

maaomavalitsuste
kohta

viimane vihk

(38. vihk)

ilmub neil päivil.

Tellimise aadress:

E. Maaomavalitsuste Liit, Tallinn.

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusettevõte ning mille tegevusest saadud tulud omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähevad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Eesti Maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr.	—50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„	3.—	viisiline raamatupidamine“	Kr. 2.50
„	1925 a.-k.	„	5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„	5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„	5.—	Omavalitsustegelaste kalender	
„	1928 a.-k.	„	5.—	1930 a. press-paan köites à	„ —.60
„	1929 a.-k.	„	5.—	kuldköites	„ —.80
„	1930 a.-k.	„	5.—	„Meie maaomavalitsuste üm-	
„Esimene Eesti omavalitsuste-				berkorraldamise sihid“ . .	„ —.60
gelaste kongress“		„	2.50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
Seesama omavalitsuste		„	2.—	viisilise raamatupidamise	
„Sundnormide kogu maaoma-				revideerimise kava“	„ —.50
valitsuste kohta, 1 eks. 70				Vallavolikogude kodukord . .	„ —.15
s., 5 vihku 3.25 s., 10 vihku					
6 50 s., 20 vihku			13.—	„Maaomaval.“ köidetu t kallimad: kooliköide 80 s	
				kalingorköide 1 25 snt., nahkköide 1,50 snt.	

Omavalitsuste ja riigi maksude korralduse põhimõtteid.

K. Selter,

Kohtu- ja siseministeriumi nõunik.

1. Omavalitsuste maksud.

Käesoleval ajal pakub omavalitsuste maksude korralduse küsimus meile kahekordselt huvi. Esiteks, ühenduses päevakorral oleva üldise maksureformi kavatsustega kerkib esile küsimus, kas ja misuguses ulatuses ning suunas peab see reform puudutama ka omavalitsuste maksusid. Samale küsimusele pörkame aga ka omavalitsuste seaduste reformi teostamisel, kõnelemata juhust, kui maaomavalitsuste süsteem tuleb põhjalikule reorganiseerimisele, nagu seda viimastel aastatel mitmelt poolt soovitatud.

Omavalitsustele on pandud kohaliku kui ka üldriikliku valitsemise alal suured ülesanded. Põhiseaduse seisukohalt (v. ka Kohtu- ja Siseministeriumi seletuskiri vallaomavalitsuse seaduse eelnõu juure) kuuluvad kõik kohaliku valitsemise ülesanded omavalitsustele, kuivõrd seadustega nimetatud ülesanded pole pandud teistele asutistele. Kohaliku valitsemise ülesannete ulatuse ja teostamise viisi määramine on suurel määral jäetud omavalitsuste eneste hooleks. Selles väljendub omavalitsuste kompetentsiline enesemääramise õigus: omavalitsused ise määravad, misuguseid ülesandeid, missugusel määral ning viisil nad täidavad. Vene ajast pärit meie omavalitsusseadused jätavad omavalitsuse ülesannete deklareerimisel nende ülesannete ulatuse ning teostamise viisi omavalitsuste eneste määrata.

Seesugune enesemääramise õigus ülesannete alal eeldab, et omavalitsuste käsutuses oleksid mingisugused tuluallikad, millest nimetatud ülesannete kulusid võiks katta. Muidugi ei või nõuda, et need allikad oleksid niivõrd rikkalikud, et neist võiks katta kõige kaugeulatavamaid administratiivseid algatusi. Põhimõtteliselt aga peavad need allikad olema selleks küllaldased, et võimaldada ülesannete täitmist ulatuses ja viisil, mis olude ja üldiste sotsiaalsete tingimuste sunnil osutuvad vajalikeks, kõnelemata muidugi erakord-

setest, ootamatutest juhtudest (looduslikud õnnetused, tulikahjud jne.), mil omavalitsuste peale võivad äkitselt langeda seesugused paratamatud kohustused, milleks nad pole ette valmistatud ja milleks nende normaalsetest tuluallikatest ei või jätkuda.

Olukord ei muutu selle tõttu, et mõnede kohaliku valitsemise ülesannete täitmise ulatus ning viis on eriseadustega konkreetselt määritletud: siiski jäävad siin omavalitsustele laiad piirid nende ülesannete teostamise viisi ja ainelise külje korraldamisel, missuguse õigusega peab käsi käes käima rahanduslik enesemääramise õigus, s. o. finantsiline rippumatus teatud piirides.

Ülesanded, mis omavalitsused täidavad keskvalitsuse korraldusel riigi üldise valitsemise alal, tingivad samuti suuri kulusid, mille katteks keskvalitsus peab omavalitsustele andma või kätte juhatama mingisugused tuluallikad.

Missugused peavad olema need tuluallikad, millest omavalitsused võiksid katta kulusid, mis tingitud kõikide eelpoolnimetatud ülesannete täitmisest?

Samuti nagu riigi tulud, langevad ka omavalitsuste tulud oma juriidiliselt iseloomult kahte põhiliiki: a) eraõiguslikud ja b) avalikõiguslikud tulud.

Esimesed saavad toimingutest, milles omavalitsused esinevad eraomanikkudena, kasutades oma varasid, kapitale ja ettevõtteid, toimetades ärilisi operatsioone jne., kuigi ka seesuguste toimingute juures siin-seal võib märgata iseäraldusi, mis osutuvad vara- või ettevõtteomaniku avalikõiguslikku iseloomu.

Avalikõiguslikud tulud on rajatud omavalitsustele antud sunnivõimu teostamisele.

Nende kahe põhiliigi vahel esinevad veel n. n. toetused, mis omavalitsused saavad, kas teistelt omavalitsustelt või riigilt (dotatsioonid) või eraisikutelt seaduse või lepingute alusel.

Kuidas maaomavalitsuste tulud nimeta-

tud allikatest kujunesid 1928/29 a., nähtub järgmistest tabelitest:

1. Valdade tuluallikad 1928/29. ¹⁾

	Kr.	%
1) Maksud	3.492.752	77,3
2) Kapitalid, varad ja ettevõtted	162.354	3,6
3) Toetised	90.347	2,0
4) Kulude tasu	48.691	1,1

2. Maavalitsuste tuluallikad 1928/29. ²⁾

	Kr.	%
1) Maksud	1.631.200	36,3
2) Ettevõtted ja varad	192.800	4,3
3) Toetised	2.048.600	45,5
4) Kulude tasu	408.600	9,1

Nagu esiletoodud andmetest nähtub, osutuvad tähtsamaks tuluallikaks omavalitsustele maksud. Kuna ka riigikassa on sunnitud suure osa oma kuludest katma maksutuludest, siis tekib nende kahe vahel teatud konkurents maksutulude pärast. Maaailmasõda ja sellele järgnenud suured sotsiaalsed ülesanded sundisid riigikassat nii meil kui mujal sügavalt haarama neisse rahvamajanduse allikatesse, millest maksutulud voolavad; nõrgem konkurent — omavalitsus, pidi osalt taganema; tema maksustamise põld jäi kehvemaks, ja kuigi need oma suuruses mõnel pool ei kahanenud, osutasid need uute ülesannete juurdetulekuga omavalitsustele aina puudulikumateks.

Maksude jaotuse probleemi ülesanne seisab selles, et ühest küljest rahuldada riigi ja omavalitsuste kassasid vajalikkude maksutuludega, teisest küljest aga — hoolitseda selle eest, et eramajapidamised ei langeks ülejõu käiva maksukoorma alla, ja et mitme maksuvõtja ja maksude liigse mitmekesisuse tõttu maksukoorma kandmine ei muutuks liig tülikaks. See ülesanne on raske, ja käsikäes riigi ning omavalitsuste kassade vajaduste tõusuga ning eramajanduse seisukorra halvenemisega, need raskused aina kasvavad.

Maksude jaotamisel riigi ja omavalitsuste vahel tuleb küsida: kui suurel määral maksutulused kummalegi peab kuuluma, väljuda ülesannete ja väljaminekute jaotusest. Küsimuse lahendamisel — missugused maksud peavad kuuluma riigile, missugused — omavalitsustele, tuleb arvestada kõigepealt maksu iseloomu, s. o. kuivõrd vastava maksu allikad saabuvad rahvamajandusest kui tervi-

kust, või kuivõrd nad on seotud kohalikkude oludega. Maksud, mis saadakse tervest rahvamajandusest, peavad kuuluma riigile, kuna kohalikkude oludega seotud maksutulud on sobivamad omavalitsustele.

Neilt seisukohtadelt vaadates selgub, et tollid, igasugused tarvituskasud ja monopolid peavad kuuluma riigile, kuna need maksud on seotud kogu rahvamajandusega. Samasugune on ka suurem osa läbikäigumaksude (Verkehrsteuer), nagu: üldise ja tööstuse läbikäigumaks (Umsatzsteuer), transpordimaksu, kapitali läbikäigumaksu ja tempelmaksu seisukord. Läbikäigumaksude seas leiame ka sääraseid, mis oma iseloomult on ühenduses kohalikkude oludega ja mille tulud olenevad suurel määral kohalikkude omavalitsuste tegevusest. Siia kuuluvad need läbikäigumaksud, mis võetakse kinnisvraade kohta käivatelt toimingutelt, näiteks maksud, mis võetakse kinnisvara omandamisel.

Vaadeldes Eesti kui ka teiste riikide maksusüsteeme, näeme, et nimetatud maksutulude jaotusel ongi enam-vähem peetud kinni esile toodud jaotuse põhimõtetest, olgugi mitmesuguste kõikumustega ning eranditega. Nii kuuluvad tollid igal pool riigile (resp. liitriigile). Samuti kuulub läbikäigumaks (Umsatzsteuer) riiklikkude maksude hulka (v. Saksa, Prantsuse, Austria, Tšehhoslovakkia seadused. Ka Majandusministeriumi eelnõu 1929 a. läbikäigumaksu kohta kavatses selle maksu riiklikuna). Märkima peab aga siinkohal, et 1921 a. seadusega on meie valdadele antud õigus võtta läbikäigumaksu valla piirides asuvatelt tööstustelt.

Tempelmaks esineb meil, samuti nagu Lätis, Poolas, Itaalias j. m. riikliku maksuna, kuna näiteks Saksas see maks on seni jäänud osariikide käsutusse, missugust korda Saksa literatuur nimetab ebaloomulikuks.

Kinnisvaramaks kuulub nende hulka, mis suurel määral seotud kohalikkude oludega. Juba ajalooliselt oli omavalitsuste tegevus tihedalt seotud kinnisvaraomandistega ja paljud omavalitsuste ülesanded vahenditult tingitud kinnisvaradest. Ka on olnud kinnisvarade väärtus suurel määral just omavalitsuste tegevusest: uute tänavate ja teede avamine, valgustuse ja veevärgi ehitamine, mugava si-

1) Eesti Statistika nr. 1 — 1931.

2) Eesti Statistika nr. 12 — 1930.

deihenduse loomine võib tunduvalt tõsta kinnisvarade väärtust, olemasolevate teede halb korrahoold, tänavate ebaratsionaalne planeerimine, asula mittetervishoidlik ja mitteotstarbekohane ehitamine võivad suurelt vähendada kinnisvarade väärtust. Muidugi ei saa selle juures eitada, et kinnisvarade väärtust mõjutavad ka muud asjaolud, mis asuvad väljaspool omavalitsuste tegevuspiire, kuid kahtlemata siiski mõjutab kinnisvara väärtust, eriti linnades ja alevites, suurel määral omavalitsuste tegevus. Kõigil neil põhjusil on kinnisvaramaks harilikult jäetud omavalitsustele.

Kinnisvara suhtes esile toodud kaalutlusi võib kohaldada ka teistele reaalmaksudele, eestkätt ärimaksule, kuigi peab märkima, et ärimaksu objekt, ärilised ettevõtted, palju vähemal määral oleneb oma tegevuse tagajärgedes ning väärtuses kohalikkudest oludest ühe omavalitsuse piirkonnas. Ühendusvahendite areng võimaldab äriettevõtetele ikka laiemale nihutada oma tegevusringkonna piire, mille tõttu ettevõtete tegevus muutub ikka rohkem omavalitsuste-vaheliseks. Siiski niivõrd, kui ettevõtte omab üksikute omavalitsuste piirides kaubanduslikke või tööstuslikke asutisi, on ka tema tegevus ning tulud tihedalt seotud kohalikkude oludega. Näiteks on kooli tervishoiu ja hoolekande kulud suurel määral tingitud tööstuse arengust ja viimaste poolt mõjutatud elanikkonna koosseisust, varalisest ja tervislikust seisukorrast. Sellepärast esineb ärimaks kinnisvaramaksu kõrval kuni käesoleva ajani selle alustoena, millele omavalitsuste maksukorraldused paljudes riikides on rajatud: Inglismaal — n. n. rates'ide näol, Prantsusmaal — n. n. centimes additioelles'ide näol, mida omavalitsused võtavad lisaks kinnisvara-, valdasvara- ja patendi-maksudele; samuti Schveitsis, P.-A. Ühisriikides, Poolas ja ka Saksas kuni 1920 a., mil murti Miqueli maksureformi põhimõtte ja anti kinnisvaramaks üle riigile.

Eestis võtavad kinnisvaramakse:

1) riik — a) 1920 a. seaduse põhjal maal asuvatelt kinnisvaradelt, andes aga suurema osa selle maksu tuludest omavalitsustele, ja b) 1910 a. seaduse põhjal linnas asuvatelt kinnisvaradelt, missugune maks oma väikeste normide tõttu ei suuda aga anda nimetamisväärseid sissetulekuid;

2) omavalitsused — a) linnas asuvatelt kinnisvaradelt 1917 a. seaduse alusel ja

b) maal asuvatelt kinnisvaradelt: vallad lisamaksu 1924 a. eriseaduse põhjal, ja maavalitsused Maanteede seaduse põhjal.

Ärimaksu võtavad meil nii riik kui ka omavalitsused: riigile minevale lisaärimaksule lisaks võetakse $\frac{1}{8}$ omavalitsuste heaks; peale selle võivad viimased võtta põhiärimaksu kuni 50% suuruses riigi heaks võetavast põhiärimaksust.

Tulumaksu kuuluvuse küsimus ei tekita viimasel ajal teoorias enam suuremaid vaidlusi. Arvesse võttes, et selle maksu objekt, isiku tulu, on lähedalt seotud kogu rahvamajandusega, ja et see tulu praegusel ajal tihti peaaegu täitsa eraldub üksikutest konkreetsetest esemetest ja voolab allikatest, mis võivad olla nägematud ja laiali paisatud üle terve maa, olles — näiteks tulud kapitalidest ja ettevõtetest — täitsa lahutatud maksniku elukohast, siis peab jõudma otsusele, et tulumaks peab kuuluma riigile.¹⁾

See seisukoht on võidule pääsenud peaaegu kõikides maades, kus tulumaks on viidud ellu.

Tulumaksuga ühisel viisil peab lahenuma ka p ä r a n d u s e m a k s u, kui ka teiste isikuliste maksude küsimus seal, kus seesugused isikulised maksud on ellu viidud (näit. üldine varamaks). Nii ongi pärandusemaks harilikult (Saksas, Eestis) jäetud riigile. Saksamaal kuulus varem (alates 1906 aastast) teatud osa pärandusemaksust osariikidele, kuid hiljem on võetud viimastelt pärandusemaks.

Tegelikult ei saa aga eelpool väljendatud põhimõtteid puhtal kujul ellu viia. Seda takistavad mitmesugused asjaolud ning põhjused.

Paljud maksud, mis nüüd kuuluvad riigile, on varematal aegadel esinenud omavalitsuste tuluallikatena (näiteks mõned tarvitusemaksud). Riik, otsides uusi tulusid suurenevate väljaminekute kattteks, on aja jooksul võtnud üle need maksud oma käsutusse, kompenseerides omavalitsusi nende asemel dotatsioonidega ja lisamaksudega.

Sel teel tekkinud segasüsteemiga aja-jooksul harjutakse ning tänu mõningatele paremustele, millest allpool, ei soovita temast loobuda.

Üksikud maksutulude allikad ei ole ka oma püsivuses võrdsed. Mõned neist on

1) Gneist: Preussische Finanzreform durch Regulierung der Gemeindesteuern. Samuti J. Stamp: The personal tax to be successful must be national.

tundelisemad muutustele rahvamajanduses (lõbustusemaks), kuna teised osutuvad püsivamateks ning laekuvad ka tõsisemate häirete puhul rahvamajanduses enamvähem ühesugusel määral (läbikäigumaksud tarbeainetelt). Ühed maksud on paindumatud, mistõttu neist suuremate tulude saavutamine vajaduse korral osutub raskeks, kui mitte võimatuks; teised on aga nii painduvad, et maksuobjektide vähenemisel võib maksunormide tõstmise abil hoida maksutulud harilikul tasapinnal ja tarbekorral viia neid soovitavale kõrgusele (tulumaks). Ka riigi ja omavalitsuse osavõtt mõnede maksude määramisest, maksuvõtmise aluste hindamisest, järjelikult maksustamisega seotud kulude kandmisest, esineb sagedasti selle põhjusena, mis õigustab kulude kandjat osa saama ka tuludest, mis sellest allikast saavad (näit. kinnisvaramaks maal asuvatelt kinnisvradelt).

Neil ja mõnedel muudel kaalutlustel ei saa maksude jaotuse põhimõtet puhtal kujul teostada, vaid tuleb leppida sellega, et riik ja omavalitsused mitmetest maksuallikatest ühiselt tulusid ammutavad. Seesugusel segasüsteemil on muidugi oma pahed, kuid näib, et ta on siiski otstarbekohasem kui järjekindel maksuallikate jaotuse süsteem. Viimane süsteem püsis kuni läinud sajandi lõpuni puhtal kujul ainult Inglismaal, kus riik on võtnud endale kõik suured maksud, jättes omavalitsustele n. n. rates'ide maksu, s. o. erilise kombineeritud kinnisvaramaksu.

Missugusel kujul see segasüsteem peab teostuma — oleneb eeskätt üksikute maksude iseloomust kui ka riigi ja omavalitsuste kassade tarvidusest.

Nõndanimetatud lisamaksude kujul — mis seisab selles, et omavalitsustele jäetakse õigus määrata lisamaksu riigi poolt võetava maksu alusel, kusjuures omavalitsustel pole õigust võtta teist samasugust või sarnast maksu — osutub segasüsteemi teostamine kohasemaks seal, kus vaja alal hoida maksu aluste ja tehnilise käsitluse ühtlust ja kus pole vajalik, et maksu suurus oleks täpselt fikseeritud. Lisamaksude süsteemi juures jääb omavalitsuste eneste otsustada, missugusel määral lisamaksu võtta. Säärane vabadus võimaldab omavalitsuse kohaldada oma tulusid väljaminekutele ja vastupidi, ilma maksuallikaid tarbetult pingutamata. Seesugune korraldus, pannes omavalitsustele maksu võtmise kui ka maksu suuruse otsustamise,

sunnib neid hoolikamalt kaaluma maksnikkude hädasid ning muresid; tehes omavalitsused maksu peremeesteks — paneb neile ühtlasi kaasvastutuse selle eest, et eramajanduse maksukoorem ei kerkiks liig kõrgeks.

Nende paremuste tõttu, võrreldes teiste segasüsteemi teostamise viisidega, on lisamaksude instituut leidnud õige laia tarvitamist.

Kõige kohasemaks osutub see süsteem aga säärase maksude suhtes, mis olles oma iseloomult enam-vähem painduvad, mida riigi poolt ei võeta maksimaalsel määral. Möödamannes võiks märkida, et lisamaksude juures on vaieldud — kas seadus võib fikseerida lisamaksude ülemmäära; mõnelt poolt arvatakse nimelt, et seesugused ülemmäärad olevat vastolus omavalitsuse põhiideega. Ülemmäärade vastu on toodud ka teisi tähtsaid kaalutlusi, väites näiteks, et ülemmäärad mõjuvat külgetõmbavalt, s. o. avatlevat omavalitsusi krüvima lisamaksusid kuni ülemmäärani. Tegelikult aga näeme, et paljude lisamaksude jaoks on nii meil kui ka mujal seadusega ülemmäärad fikseeritud. Otstarbekohasem vahend lisamaksudega liialdamise vastu oleks korraldus, mille järgi omavalitsus ei võiks võtta lisamaksu üldse või üle teatud määra enne, kui ta on oma muud maksud kuni teatud tasapinnani tõstnud, viimastest aga siiski ei jätku. Mõnikord võib seesugune korraldus olla tehniliselt raskelt teostatav, kuid kuivõrd ta on elluviidav, on ta kohasem eelpoolkirjeldatud ülemmäärade instituudist.

Teine segasüsteemi teostamise viis on n. n. q u o t a d e või osade süsteem, mille järgi riik, võttes üksi mingi maksu, annab omavalitsustele selle maksu tuludest osad, mis arvutatakse maksu enese iseloomust tuletatud alustel. Viimase momendi poolest erineb see süsteem n. n. d o t a t s i o o n i d e s t, mis riigi poolt omavalitsustele antakse seesuguste arvestuste alusel, mis ei järeldu maksu iseloomust.

Quotade ja dotatsioonide süsteemide juures ei otsusta omavalitsused maksu suurust, veel vähem maksu võtmist üldse, vaid nad saavad teatud tulud valmina riigilt. Need süsteemid on samuti laialt kohaldatavad ja osutuvad sobivateks a) seal, kus maksu sel või teisel põhjusel peab võetama teatud kindlas suuruses, ilma et võiks lubada omavalitsusi võtta tema alusel lisamakse, näiteks põhjusel, et lisamaksude läbi maks muutuks soovimatult

ebaühtlaseks ja ebaõiglaseks, või b) nende maksude suhtes, mida on otstarbekohasem võtta teatud kindlas suuruses, kusjuures aga maksuallikad on osalt tingitud kohalikkudest oludest, mis õigustab omavalitsusi osa saama selle maksu tuludest.

Käesolevas kirjutises on üldistes joontes katsutud selgitada, missugustele põhimõtetele võiks rajada maksude ja maksu tulude jaotust riigi- ja omavalitsuste vahel, missugune küsimus osutub kogu omavalitsuste maksusüsteemi korraldamisel kõige tähtsamaks.

Kuidas neid põhimõtteid meil konkreetset ellu viia, selle küsimuse juures lubatagu edaspidi tagasi tulla.

Siinkohal võiks vast juurde lisada ainult nii palju, et mida rohkem omavalitsused katavad oma kulud iseseisvatest tuluallikatest, seda parem omavalitsuste korralduse seisukohalt, sest ainult see omavalitsus, kes saab tulud iseseisvast allikast, teab, kui raske on tulusid saada ja teab ka tõsiselt kokkuhoidlik olla kulude tegemisel. Omavalitsus, kes ise võtab maksu elanikkudelt, teab ka elanikkude tarvidusi ja hädasid lähemalt ja on vastuvõtlikum nende muredele ja kaebustele, kui säärane omavalitsus, kes elab suurel määral riigi toetustest. Lõpuks, nagu eespool tähendatud, esinevad iseseisvad tuluallikad selle vajaliku garantiina, mis kindlustavad omavalitsustele iseseisvuse oma ülesannete määritlemisel; ilma selle iseseisvusega — olgugi piiratud kujul — poleks omavalitsus üldse mõeldav.

Sellelt seisukohalt vaadatuna osutub meie omavalitsuste tulude seisukord viljakaks: riik maksab iga aasta miljone kroone omavalitsustele toetusi; hoides samal ajal oma käes maksutuluseid, mis võiks kuuluda omavalitsustele. Praegusel ajal, kus riigikassa võitleb raskustega riigi eelarve tasakaalus hoidmisel, on selge, et omavalitsuste tuluseid ei saa tõsta riigikassa arvel; omavalitsustele tuleb aga iseseisvad tuluallikad kätte juhatada, millest nad oma tarvidused rahuldada võivad.

2. Riigimaksud.

Riigimaksude reformist on kõneldud 4 kuni 5 aastat. Tähtsam küsimus selle reformi teostamisel on: kas ta peab sündima käsikäes uute maksude elluviimisega?

Seesuguste uute maksudena on kõneldud kõigepealt üldisest varamaksust. Üldise varamaksu mõttega ei ole avalikult esinevad, kartes liig tugevat opositsiooni.

Arvan, et need kartused on põhjenda-

tud, ja näib ka, et see opositsioon oleks õigustatud. Meil on üksikud varadeliigid, näiteks: kinnisvarad, ettevõtetesse investeeritud kapitalid, veo- ja liikumisvahendid j. m. praegugi koormatud reaali (objekt-) maksudega: kinnisvara-, kapitali- ja teiste maksudega. Üldise varamaksu elluviimisel peaks see maks tabama kas uusi, seni koormamata varade liike (näiteks: koduseid sisseseadeid, põllumajanduslikke inventare), missuguste varade maksustamine võib osutada aga sotsiaalselt ja majanduslikult soovimatuks ja pealegi ei suudaks anda fiskusele suuremaid tuluseid, või tuleks praeguseid reaalmaksusid vähendada selleks, et nende tuluseid asendada üldise varamaksuga, missugune uuendus võiks, võib olla, pakkuda mõnesuguseid süsteemilisi paremusi, kuid teisest küljest tekitaks teatud raskusi ümberkohanemisel ja osutuks viljatuks.

Teise, tähtsama uue maksuna on olnud kavatsusel läbikäigumaks.

Ta põhjenduseks on väidetud, et läbikäigumaks olevat kõige õiglasem maks, ja et ärimaksu kaotamisel ja asendamisel läbikäigumaksuga, saaks soodustatud kapitali kogumine äriettevõtetes. Need põhjused on aga pealiskaudsed ja lähemal vaatlusel osutuvad jõuetuteks.

Läbikäigumaksu elluviimise kasuks meil võib esile tuua järgmisi tõsisemaid kaalutlusi.

Meile otsemaksud tunduvad liig suurtena. (Sellele asjaolule juhtis muuseas tähelepanu ka Austria maksueriteadlane Dr. Kienböck, keda Majandusministeerium kutsus arvustama meie maksusüsteemi.) Osalt just sel põhjusel, et otsemaksud praegu liig suurtena tunduvad, on maksualuste tulude ja kasude varjamine meil liig sagedane. Seetõttu arvatakse mõnelt poolt, et kui otsemaksud alandada ja neid osalt asendada läbikäigumaksuga, siis hakkaksid maksnikud suuremal määral deklareerima oma tuluseid ning kasusid. See väide näib olevat osalt põhjendatud, kuid üldiselt on tema tähtsus liialdatud. Võib kahelda, kas läbikäigumaksu elluviimise abil suudetakse otsemaksusid sel määral alandada, et maksumoraal selle tõttu tunduvalt tõuseks ja maksnikud hakkaksid puhtsüdamlikult deklareerima oma tuluseid ja kasusid. 10—20% maksualandus ei suudaks oluliselt parandada meie maksumoraali, mida peaks võima tõendada tulumaksu alandamise tulemused 1929 a.

Järgneb.

Maavalitsuste tulud

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
KORRALISED TULUD.										
I. Maksud omaval. maksude järele.										
1. Kinnisvarade maks	93 488	12,91	46 757	8,84	72 831	13,15	59 111	17,41	73 902	8,94
2. Tulumaks	61 520	8,50	18 519	3,50	48 627	8,78	41 498	12,22	51 500	6,23
3. Äritunnistuste maks	8 244	1,14	8 247	1,56	6 514	1,18	2 394	0,70	10 510	1,27
4. Trahterimaks	16 658	2,30	1 425	0,27	928	0,17	8 384	2,47	11 749	1,42
5. Laada ja turaplatsi maks	1 443	0,20	1 432	0,27	1 218	0,22	144	0,04	1 669	0,21
6. Lõbustusmaks	4 264	0,59	5 368	1,01	1 423	0,26	13	0,00	5 146	0,62
7. Laskeriistalubade maks	2 314	0,32	1 285	0,24	1 289	0,23	425	0,13	1 940	0,23
8. Jahilubade maks	4 350	0,60	801	0,16	2 445	0,44	556	0,16	1 645	0,20
9. Liikumissabinõude maks	—	—	—	—	912	0,16	—	—	807	0,10
10. Suvituskas	22	0,00	—	—	—	—	—	—	—	—
11. Kantseleimaks	—	—	32	0,01	43	0,01	68	0,02	126	0,02
Kokku ptk. I	192 303	25,56	683926	15,86	136 230	24,60	112 593	33,15	158 994	19,24
II. Toetussummad.										
A. Riiklised.										
1. Hariduse alal (õpet. palkadeks)	49 158	6,79	34 919	6,60	42 723	7,71	31 689	9,33	43 656	5,28
2. Tervishoiu alal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Hoolekande alal	5 278	0,73	5 000	0,94	3 000	0,54	27 250	8,03	44 755	5,42
4. Põllumajanduse alal	—	—	9 716	1,84	20 820	3,76	—	—	—	—
5. Trahterimaksu arvel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B. Eraasut. ja isikutelt.										
1. Mitmesugused toetused	—	—	—	—	—	—	—	—	406	0,05
Kokku ptk. II	54 436	7,52	49 635	9,38	66 543	12,01	58 939	17,36	88 817	10,75
III. Tagasisaadavad kulud.										
1. Hariduse alal	3 842	0,53	15 957	3,02	17 847	3,22	—	—	24 749	2,99
2. Tervishoiu alal	—	—	19 243	3,64	42 063	7,59	15 792	4,65	1 489	0,18
3. Hoolekande alal	4 322	0,60	13 712	2,59	5 676	1,03	150	0,04	94 591	11,45
4. Põllumajanduse alal	289	0,04	1 774	0,37	9 640	1,74	579	0,17	36	0,00
5. Maaposti korralduse alal	—	—	8 853	1,67	—	—	—	—	—	—
6. Majanduse ja muul alal	—	—	6	0,00	1 010	0,18	—	—	1 306	0,16
Kokku ptk. III	8 453	1,17	59 745	11,29	76 236	13,76	16 521	4,86	122 171	14,78
IV. Ettevõtted.										
V. Varanduste tulud.										
1. Kapitalide %	5 378	0,74	—	—	809	0,15	261	0,08	6 522	0,79
2. Rendid ja üürid	15 136	2,09	2 938	0,56	1 053	0,19	5 105	1,50	1 181	0,14
3. Tagavarakapit. ülejääk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Varanduste müügist	—	—	—	—	—	—	—	—	2 425	0,30
Kokku ptk. V	20 514	2,83	2 938	0,56	1 862	0,34	5 366	1,58	10 128	1,23
VI. Laenud.										
VII. Mitmesugused tulud.										
1. Viivitus %	3 383	0,47	—	—	1 248	0,22	5 455	1,61	2 266	0,27
2. Eelarve ülejäägid	—	—	402	0,07	—	—	—	—	8 776	1,06
3. Juhuslikud tulud	2 598	0,36	1 577	0,30	1 033	0,19	243	0,07	394	0,05
4. Laenude tagasimaks	392	0,05	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk. VII	6 373	0,88	1 979	0,37	2 281	0,41	5 698	1,68	11 436	1,38
Korralised tulud kokku	282 079	38,96	386 173	72,99	283 300	51,16	204 668	60,26	391 546	47,38
VIII. Erakorralised tulud.										
Korralised ja erakorralised tulud kokku	2 500	0,35	5 884	1,11	—	—	—	—	—	—
Korralised ja erakorralised tulud kokku	284 579	39,31	392 057	74,10	283 300	51,16	204 668	60,26	391 546	47,38

1929/30 a. aruannete järele.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
28 646	7,37	117 080	12,41	33 459	14,85	61 415	10,22	119 800	11,11	69 501	14,77	775 990	11,62
36 963	9,50	86 653	9,18	18 180	8,07	47 508	7,91	78 024	7,24	54 521	11,59	543 513	8,14
2 263	0,58	11 955	1,27	3 074	1,36	6 228	1,04	11 559	1,07	6 672	1,42	77 660	1,16
63	0,02	5 408	0,57	6 245	2,77	6 911	1,15	6 084	0,56	4 373	0,93	68 228	1,02
530	0,14	1 110	0,12	515	0,23	1 250	0,21	—	—	396	0,08	9 707	0,14
219	0,05	5 979	0,63	3 310	1,47	4 737	0,79	11 912	1,10	3 187	0,68	45 558	0,68
479	0,12	2 851	0,30	507	0,22	2 112	0,36	2 328	0,22	1 406	0,30	16 936	0,25
1 872	0,48	2 425	0,26	585	0,26	2 055	0,34	3 648	0,34	695	0,15	21 137	0,32
1 205	0,31	190	0,02	944	0,42	22	0,00	340	0,03	—	—	4 420	0,07
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	0,00
98	0,03	68	0,01	41	0,02	88	0,01	—	—	81	0,01	645	0,01
72 338	18,60	233 719	24,77	66 860	29,67	132 326	22,03	233 695	21,67	140 832	29,93	1 563 816	23,41
37 598	9,67	72 320	7,66	16 849	7,48	42 509	7,08	63 472	5,89	41 417	8,80	476 310	7,13
—	—	—	—	—	—	2 843	0,47	—	—	—	—	2 843	0,04
7 222	1,85	—	—	4 171	1,85	—	—	6 913	0,64	6 254	1,33	109 843	1,64
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 536	0,46
—	—	3 755	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	3 755	0,06
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	406	0,01
44 820	11,52	76 075	8,06	21 020	9,33	45 352	7,55	70 385	6,53	47 671	10,13	623 693	9,34
30 708	7,90	—	—	946	0,42	30 862	5,14	22 136	2,05	500	0,11	147 547	2,21
29 463	7,58	—	—	—	—	16 483	2,74	5 014	0,46	500	0,10	130 047	1,95
2 620	0,67	21 778	2,31	4 121	1,83	36 917	6,14	58 302	5,41	—	—	242 189	3,62
149	0,04	—	—	—	—	1 208	0,20	79 759	7,40	—	—	93 634	1,40
1 561	0,40	7 366	0,78	—	—	—	—	—	—	—	—	17 780	0,27
151	0,04	1 279	0,13	—	—	52	0,01	1 303	0,12	—	—	5 107	0,08
64 652	16,62	30 423	3,22	5 067	2,25	85 522	14,23	166 514	15,44	1 000	0,21	636 304	9,53
22 241	5,72	—	—	2 637	1,17	63 836	10,62	59 525	5,53	—	—	341 948	5,21
—	—	5 129	0,54	3 813	1,69	728	0,12	519	0,05	400	0,09	23 559	0,35
18 301	4,71	28 576	3,03	487	0,22	2 325	0,39	4 514	0,42	443	0,09	80 058	1,20
—	—	473	0,05	—	—	—	—	—	—	—	—	473	0,01
—	—	—	—	—	—	—	—	600	0,05	—	—	3 025	0,04
18 301	4,71	34 177	3,62	4 300	1,91	3 053	0,51	5 633	0,52	843	0,18	107 115	1,60
—	—	15 000	1,59	—	—	—	—	—	—	—	—	15 000	0,22
562	0,15	5 339	0,57	1 359	0,60	2 678	0,45	4 956	0,46	3 565	0,78	30 811	0,46
3 391	0,87	3 390	0,36	2 081	0,92	25	0,00	23 497	2,18	—	—	38 171	0,57
—	—	21 568	2,29	2 851	1,27	18 961	3,16	9 852	0,91	2 252	0,47	64 720	0,97
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	392	0,01
3 953	1,02	30 297	3,22	6 291	2,79	21 664	3,61	38 305	3,55	5 817	1,25	134 094	2,01
226 305	58,19	419 691	44,48	106 175	47,12	351 753	58,55	574 057	53,24	196 163	41,70	3 421 970	51,23
43 000	11,06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51 384	0,77
269 305	69,25	419 691	44,48	106 175	47,12	351 753	58,55	574 057	53,24	196 163	41,70	3 473 354	52,00

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
IX. Teedekapitali tulud.										
1. Riikline toetus	346 624	47,88	86 583	16,37	212 749	38,41	117 160	34,50	241 047	29,17
2. Maavalitsuse summad	2 780	0,39	2 000	0,38	813	0,15	1 360	0,40	12 388	1,50
3. Maksud teedekapit. beaks	57 295	7,91	9 043	1,71	35 644	6,44	14 066	4,15	39 526	4,78
4. Maade ja varanduste müügist saadud summad	—	—	16	0,00	—	—	—	—	—	—
5. Juhuslikud sissetulekud	3 619	0,50	157	0,03	360	0,07	2 346	0,69	1 657	0,20
6. Eelmiste aastate tarvitamata krediidid	29 005	4,01	39 170	7,41	20 899	3,77	—	—	140 264	16,97
Teedekapitali tulud kokku	439 323	60,69	136 969	25,96	2 0465	48,84	134 932	39,74	434 882	52,6
Tulud ühtekokku	723 902	100%	529 026	100%	553 825	100%	339 600	100%	826 428	100%

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu koosolek

19. sept. s. a. Valgas, „Säde“ seltsi väikeses saalis.

(Järg.)

Ulatus ja piirid.

Maavalitsuse, kui teise astme omavalitsuse piirkonna moodustavad maakonna (maa) piirides olevad vallad.

Maade piiride muutmised võivad sündida vastavate maavolikogude kokkuleppel või Vabariigi Valitsuse otsusel, ärakuulates kohaliste elanikkude soove.

Maakondade likvideerimine ja uute loomine sünnib seadusandlisel teel.

Maomavalitsused võivad vabatahtlikult sihtühisusi luua teiste omavalitsustega ehk eneses sihtringkondi ellu kutsuda.

Valitsemise organid.

A. Maavolikogu.

1. Valimine ja koosseis.

Maavolikogu valimised toimetatakse iga nelja aasta järele ühes vallavolikogu valimisega.

Valimistest võtavad osa maa (maakonna) valdade alalised täisealised kodanikud.

Passiivne valimisõigus maakonna esituskogusse on ainult vastava maa (maakonna) alalistel valimisõiguslistel kodanikkudel.

Valimine sünnib riigikogu valimise korras valimisringkondade viisi. Volinikkude arv maavolikogus 15—25.

Tarbekorral võivad maavolikogude laia-

lisaatmised ja ennetähtajalised valimised ette võetud saada seaduses ettenähtud juhusel Vabariigi Valitsuse otsusega.

2. Võimkond:

Maavolikogu võimkonda kuulub:

Maavalitsuste liigete palga määramine, maavalitsuste liigete ja revisjonikomisjoni valimine, maksude määramine eriseadustes ettenähtud korras, eelarvete ja aruanete kinnitamine, kinnisvarade omandamise ja võõrandamise otsustamine, erikapitalide asutamise ja nende valitsemise korra äramääramine, kohustavate määruste maksmapanemine oma tegevusaladel, maa ja valdade piiride muutmine, maavalitsuse töökorralduse kodukordade kinnitamine ja eriseadustega ning määrustega maavolikogude peale pandud küsimuste otsustamine.

3. Koosoleku juhataja.

Maavolikogu juhatab maavanem ehk selle abi.

4. Koosolekute hulk.

Maavolikogu peab aastas vähemalt kaks korralist koosolekut, ühe eelarve, teise aruande kinnitamiseks.

B. Maavalitsus.

1. Ülesanne ja alus.

Maaomavalitsuse täidesaatvaks organiks on maavalitsus, kes teostab kohapeal valitsemise võimu seaduste ja nende põhjal antud valitsemise määruste ehk juhtnööride ja maavolikogu otsuste järele.

2. Koosseis.

Maavalitsus on kollegiaalne ja koosneb kolmest liikmest: maavanemast ja tema kahest abist.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
97 688	25,12	406 726	43,12	102 241	45,38	184 527	30,72	439 235	40,73	241 292	51,29	2 475 872	37,07
750	0,19	13 171	1,40	646	0,29	1 440	0,24	3 000	0,28	552	0,12	38 900	0,58
21 058	5,42	103 784	11,00	15 913	7,06	32 954	5,49	61 373	5,69	32 130	6,84	422 796	6,33
—	—	—	—	—	—	56	0,01	—	—	20	0,00	92	0,00
62	0,02	—	—	346	0,15	1 880	0,31	628	0,06	245	0,05	11 300	0,17
—	—	—	—	—	—	28 137	4,68	—	—	—	—	257 4 5	3,85
119 558	30,75	523 681	55,52	119 146	52,88	249 004	41,45	504 236	46,76	274 239	58,30	3 206 435	48,00
388 863	100%	943 372	100%	225 321	100%	600 757	100%	1 078 293	100%	470 402	100%	6 679 789	100%

Maavolikogu võib kollegiaalse m. v. asemel valida siseministri nõusolekul ka ainult maavanema, kellel maavalitsuse õigused.

3. Teenistuse ja vanuse staash.

Maavalitsuse liigete kandidaatideks võivad ülesseatud saada isikud, kes vähemalt 30 aastat vanad ja kes, kui neil kõrgem haridus, vähemalt kolm aastat ja 6. kl. algkooli ehk keskkooli hariduse juures vähemalt viis aastat omavalitsuste ehk riigi asutustes tegelasena ametis olnud.

Maavalitsuse sekretärit nõutakse peale selle veel kutseoskuse tunnistust.

4. Töökorraldus.

Maavalitsus töötab kodukorra järele, mis maavolikogu poolt maksmapandud ja Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud.

Maavalitsus otsustab kõik maakonnavalitsuste võimkonda kuuluvad küsimused, mis käesoleva kavaga või eriseadustega ei ole maavolikogu võimkonda või maavanema otsustamisele antud.

C. Maavanem.

Maavanema võimkond.

Maavanema võimkonda kuulub:

- 1) maaomavalitsuse esitamine,
- 2) maavalitsuse tegevuse ühtlustamine,
- 3) järelevalve maavalitsuse üldise tegevuse ja maavolikogude otsuste teostamise üle,
- 4) koosolekute juhatamine,
- 5) ja muud erikohused, mida eriseadused ehk maavolikogu tema peale paneb.

Märkus: Maavanema häälel on ülekaal hääle pooleks minemisel.

D. Järelevalve.

Maavalitsuse tegevuse üle korraldab

maavolikogu järelevalvet tema poolt moodustatud revisjoni komisjoni kaudu.

Revisjoni komisjoni töökord määratakse kindlaks kodukorras.

Maaomavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle teostab järelevalvet Kohtu- ja Siseminister, kellele antakse õigus maavolikogu mitteseadusepäraseid otsuseid ümberotsustamiseks tagasi anda. Jäeb maavolikogu teist korda oma otsuse juurde, protestib Kohtu- ja Siseminister otsuse administratiiv kohtu korras.

Peale põhilause te vastuvõtmist teeb D. Uiga soovivalduse, et Liidu juhatusel tuleks kalkuleerida küsimust, millega maavalitsusi nende ärakaotamise puhul võiks asetada ja kalkulatsioonid väljatöötada, kui palju see uus aparatuur maksma võiks minna, et neid kalkulatsioone esitada sel juhul, kui V. Maakri seadus vastu võetakse, keskvalitsusele.

A. Kohver leiab, et seaduse eelnõu väljatöötamise asjus, kui see tarvilik peaks olema, tuleks jätta Liidu juhatusel vabad käed, mispärast teeb järgmise ettepaneku, mis ühel häälel vastu võetakse: Uue seaduse eelnõu väljatöötamine, vastuvõetud põhilause kohaselt, jätta täielikult Liidu juhatus hooleks, samuti ka tarvilikkude kalkulatsioonide väljatöötamine, kui nende väljatöötamine tarvilikuks osutub, kusjuures juhatus võib ka väljastpoolt selleks isikuid palgata.

Selle küsimuse arutamise järele tehakse lõuna vaheaeg, mis kestab kella 1/4—6.

Lõuna vaheajal tutvunetakse ühtlasi Valga maavalitsusega ja tehakse ringkäik ka Läti Valka.

Koosolek algab uuesti kell 1/7 p. l.

II. kl. maanteede tegemise ümberkorraldamine.

Selle küsimuse üle refereerib Võru maavalitsuse esimees A. Kohver, kes seda küsimust varem refereeris ka Pärnus, eelmisel Liidu nõukogu koosolekul. Referent leiab, et II. kl. maanteede tegemine naturaalkohustuse korras, nagu see praegu sünnib, ei ole ühtlane ega otstarbekohane, mispärast tuleks need teed teedekapitali arvele võtta, ilma kruusa veota, mis jääks endiselt naturaalkohuslaste vedada. Referendi kalkulatsioonide järele tuleks kruusa ühe kilomeetri peale vedada 50 m³ ja kuna meil on teise klassi maanteed 6656 klm., siis tuleks kogusummas vedada 332.800 kantmeetrit kruusa. Kuna meil on üle riigi 8.014.127 puhtakasurubla, siis jagades 332.800 8.014.127 peale, saame 0,04 kantmeetrit kruusa ühe puhtakasurubla peale. See teeks välja 100 puhtakasurublase kinnisvara peale umbes 8 koormat kruusa.

Kui niiviisi kruusa kvantum saab puhtakasurublade järele kindlaks määratud, siis jääb igal naturaalkohuslasel vabadus oma kruusa väljavedada sel ajal, mil on tal kõige rohkem aega, näiteks talvel. Teede hõõveldamine, kraavide kaevamine ja puhastamine ühes kruusa laotamisega jääks teedekapitali arvele, kusjuures referent arvab, et see oleks isegi läbiviidav praeguste teedekapitalide juures.

Kui aga teedekapitali suurendada 66 milj. sendi võrra, siis võiks ka kruusa vedu teedekapitali arvele võtta. Seda viimast referent praegu ei poolda, kuna seda summat riigi sissetulekud praegu ei võimalda.

Läbirääkimiste juures pooldab Kello referendi mõtteid, kuid tahaks ühtlasi ka näha, et Teedeministeerium võimaldaks teedekapitalide summasid tarvitada kõigi klassi teede peale.

O. Pärilin ühineb referendi mõtetega ja leiab, kui meie oma normaal teedekapitali summa, mis maanteede seadus ette näeb, kätte saame, siis võime II kl. maanteed isegi ühes kruusa vedamisega teedekapitali arvele võtta, vastasel korral aga ilma kruusa veota.

Puht tehnilistel põhjustel ei poolda ülesvõtmist enne 1. apr. 1933 a.

J. Vessart ei poolda referendi mõtteid selles osas, et kruusa saaks teatud kvantum 50 m³ ühe klm. peale veetud, vaid et siin saaks arvestatud ka kruusa-augu kaugusega. Järvemaal, kus kruusast eriline puudus on, kus isegi teistest

maakondadest rongiga tuleb kruusa kohale vedada, suureneks naturaalkohuslaste töö tuntavalt, kuna nad nüüd vähema kruusaveoga kergemalt läbi saavad.

N. Vatter leiab, et Teedeministeerium peaks võimaldama ka III kl. maanteed hõõveldada — maavalitsuste äranägemise järele, mispärast tuleks ka III kl. maanteed, alates 1. apr. 1933 a. hõõveldamise alla võtta.

Peale pikemaid läbirääkimisi võetakse vastu järgmine A. Kohveri ettepanek:

Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu oma koosolekutel Pärnus, 4. juulil ja Valgas, 19. sept. 1931 a. mitmekülgset ja põhjalikult läbiarutades ja kaaludes meie maanteed olukorra tõstmise ja eraldi II ja III kl. maanteede korrashoiu küsimusi, leidis, et käesolev II ja III kl. maanteede korrashoiu korraldus on puudulik, korrashoid ise väga kulukas, tülikas ja ebahütlane, mis ei vasta ei otstarbekohasuse ega ajanõuetele ja ühel häälrel otsustas:

1) II kl. maanteede korrashoid, peale kruusa veo, võtta teedekapitali arvele hiljemalt 1. aprillist 1933 aastast arvates.

2) Teedekapitali arvel tuleb maavalitsuste lubada hõõveldada ka tähtsamaid ja käidavamaid III kl. maanteed.

3) Tunnistada hädavajaliseks, et maanteedekapital 1932/33 eelarve aastal maanteed seaduses ettenähtud määrani kasvaks ja sellel läbi võimalduks II kl. maanteedele kruusa vedada ja korrashoid täielikult maanteedekapitali arvele võtta.

Tuletõrje toetussummade nõutamise ja väljamaksmise korra küsimus.

Refereerib seda küsimust Tuletõrje Liidu juhatuse sekretär Samuel S o n g i. Referent annab ülevaate meie suurest tulekahjude arvust ja juhib tähelepanu sellele, kui palju varandusi selle läbi hukub ja mis paneb tõsiselt mõtlema, kuidas oleks võimalik sellele hävitustööle piiri panna. Selleks tuleks tuletõrje asjus rohkem ühtlust ja plaanikindlust saavutada. Maavalitsuste poolt antava tuletõrje toetuse summade jagamisel oleks soovitav, et maavalitsused ära kuulaks ka E. üleriiklise Tuletõrje Liidu arvamist, nii nagu Vabariigi Valitsuse poolt määratud riigi toetussummade jagamisel on alati Tuletõrje Liidu esitaja. Tuletõrje Liidul on alati ülevaade meie tuletõrje ühingute seisukorrast ja neist ühingutest, kes toetust kõige rohkem vajavad.

Tuletõrje toetus tuleks määrata ainult tuletõrje abinõude muretsemiseks: pritside, voolikute, häirepasunate ja hydropultide ostmiseks. Kuna aga praegu maavalitsuste varanduslikud võimed piiratud on ja tulekustutamisinõude puudulikkus, kus juures E Tuletõrje Liidul teateid on, et mitmed tuletõrje ühinged on saanud toetuse ära tarvitanud muuks otstarbeks, siis oleks soovitatav, et maavalitsused oma toetust ei annaks mitte rahas, vaid Tuletõrje Liidu kaudu tulekustutamisinõude näol: pritsidena, voolikutena, hydropultidena, häirepasunatena jne. Tuletõrje Liit hoolitseks siis selle eest, et tuletõrjed saaks head ja otstarbekohased tulekustutusabinõud ja maavalitsus oleks kindlustatud, et tuletõrje toetuseks määratud summad lähevad tõesti selleks otstarbeks, milleks need määratud.

Kuna Tuletõrje Liidul on kavatsus maakondliisi tuletõrje kursusi korraldada, mis peamiselt määratud tuletõrje juhtidele, kuid millest soovivat osavõtt ka kõigil tuletõrjujatel, ja kuna need kursused nõuavad erakorralisi kulusid, siis pöörab referent sooviga maavalitsuste esitajate poole, et need astuks samme selleks, et maavalitsused toetaks neid kursusi 100—150 kr. suuruse summaga.

Lõpuks avaldab referent veel soovi, et Tuletõrje pidud saaks maavolikogude poolt lõbustusmaksust vabastatud.

Läbirääkimiste juures Liidu nõukogu pooldab seisukohta, et Tuletõrje Liidu ja E. Maaomavalitsuste Liidu vahel saaks loodud lähem kontakt, mis võimaldaks nende koostöötamist ja abinõusid leidma tuletõrje ühingutele nende sissetulekuid ja toetussumme suurendada, kuna toetussummade jagamise asjus soovitakse maavalitsustele T. Liidu soovid teadmiseks võtta.

Ühtlasi soovib nõukogu, et Tuletõrje Liit teostaks kõva järelevalve tuletõrje ühingute pidude üle, sest nähe, et igal pool tuletõrje pidusid ei vabastata lõbustusmaksust, on tingitud nende pidude tasapinnast ja pidudega hangitud sissetulekute tarvitamisest.

Läbirääkimiste all

tõstetakse üles küsimus loomaarstide takside ühtlustamise asjus, mida Liidu juhatusele tuleks kaaluda, kas ei oleks võimalik läbiviia ühtlased palgad loomaarstidele kõigis maakondades.

Andes tehtud töö tagajärgedest ülevaate Liidu esimees H. Lauri tänab Valga

maavalitsust ruumide võimaldamise ja sõbraliku vastuvõtu eest ning lõpetab koosoleku kell 1/49 õhtul.

Sõmerpalu valla Saksa õppekeelega algkool.

Uuba mitmendat aastat on Sõmerpalu vallal — Võrumaal, ainsama vallana Eestis, ülevalpidada Saksa õppekeelega algkool. Et Kultuuroomavalitsuse seaduse § 4 kohustab valda selle kooli majanduslisi kulusid kandma, mis vallale üle jõu käib, sest Sõmerpalu vallas on 1925 a. ehitatud uus koolimaja, kus kõik valla õpilased koolis käima mahuksid, kuna aga Saksa rahvusest kodanikkudel iseseisev kool peab olema ja Saksa rahvusest kodanikud vallale niipalju tulusid ei anna, kuipalju kooli kulusid nõuab, siis on vald palunud Eesti Maaomavalitsuste Liitu, et see kaasa aitaks selleks, et nimetatud kooli majanduslikud kulud saaks riigi kanda võetud.

Sellekohase märgukirjaga pööras Liidu juhatus juba 30. V. 1929 a. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi poole, mille peale nüüd, meie teistkordse järelepärimise puhul, teatatakse, et Ministeerium kavatses Sõmerpalu valla Saksa õppekeelega algkooli majanduslikud kulud riigi 1932/33 a. eelarvesse sisse võtta, kuna varem puudusid Ministeeriumil selleks väljavaated.

Omaavalitsuste rahvusvaheline kongress.

Meie Välisministeeriumile on saabunud Briti saatkonnalt kiri, mis sisaldab kutset Eesti Valitsusele osa võtta viiendast omaavalitsuste rahvusvahelisest kongressist Londonis, mis peetakse 1932 a. mai kuul. Päevakorras on küsimused:

- 1) Omaavalitsuste tegelik töö ja
- 2) Omaavalitsuste ametnikkude ettevalmistamine.

Sellest Maaomavalitsuste Liidule teatades Kohtu- ja Siseministeeriumi administratiiv-osakond palub Liitu maa-, alevi- ja vallavalitsusi informeerida, mida Liit, käesolevat avaldades, ka teeb.

Ebaõiglane kord lisa-kinnisvaramaksu määramisel.

Omaavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadusega (R. T. 83 — 1924) on valdadele antud õigus võtta oma heaks lisa-kinnisvaramaksu, kus juures selle maksu võtmise aluseks on puhtakasu-rublad kõigi maksuobjektide — nii

maade kui ka hoonete ja vabrikute ning tööstusasutuste suhtes.

Väljaspool linnu ja aleveid asuvate kinnisvarade hindamise seaduse (R. T. 27 — 1923) ja selle muutmise seaduse (R. T. 57 — 1930) põhjal on aga nüüd hoonete hindamise normiks võetud puhaskasu kroonides ja vabrikute ning tööstusasutuste hindamise normiks — väärtus rublades. Vastavalt sellele on ka riigi kinnisvaramaksu seadus muudetud (R. T. 57 — 1930) ja maksu aluseks puhtakasu rublades võetud veel hoonete puhtakasu kroonid ja vabrikute ning tööstusasutuste väärtuse rublad.

Valdade lisakinnisvaramaksu suhtes aga sarnast seaduse muutmist ei ole olnud. Selle järeltulijal tuleb valdadel loobuda lisakinnisvaramaksu võtmisest uutelt või uuesti hinnatud hoonetelt ja vabrikutelt ning tööstusasutustelt, millised on hinnatud puhtakasu kroonidega või väärtuse rubladega, sest puuduvad alused ja normid neilt maksu võtmiseks, ning sellega on lisa-kinnisvaramaksu koormatus muutunud ebaõiglaseks — ühe hoone pealt tuleb seda maksta, teine on vaba.

Sarnane olukord tuleks kiiresti korrastada ja maksukoormatus õiglaseks teha, selleks muutes vastavalt omavalitsuste maksuseadust (R. T. 83 — 1924).

Sellekohase palvega on Pärnu Maavalitsus Kohtu- ja Siseministeeriumi poole pööranud.

Postivalitsuse informatsioon kirjalutes postmarkide müügi sisseadmise kohta.

Kirjade ja ajalehtede küladesse toimetamiseks ja seal adressaatidele väljaandmiseks avati möödunud aastate jooksul 2500

kirjatalu üks teisest keskmiselt 4 km. kaugusel. Et külaelanikud lähemast kirjatalust ka postmarke osta võiks, leppisid 1926 aastal postivalitsus, riigikontroll ja omavalitsused omavahel kokku, et vallavolikogu otsuste põhjal postkontorid annavad vallavalitsustele postmarke kirjatalude varustamiseks arvates kuni 30 kr. kirjatalu peale. 5 aasta jooksul on 278 vallavalitsust mainitud kokkuleppe põhjal postkontoritelt nõudnud postmarkide avansse 22.431 kr. summa suuruses 1502 kirjatalu varustamiseks.

Järgmised vallavalitsused pole aga seni seda soodustust kasutanud ega postkontorilt valla kirjatalude jaoks postmarke nõudnud:

Harjumaal — Harku, Keila, Kohila, Nehatu, Pakri, Peningi, Saku, Triigi; Virumaal — Auvere-Joala, Avanduse, Maidla, Pada, Tudulinna, Undla, Vao, Vasknarva; Järvamaal — Ambla, Kapu, Koigi, Käru, Särevere, Väinjärve; Tartumaal — Elistvere, Kodijärve, Krüüdneri, Meeri, Palupera, Pilkuse, Päidla, Ropka, Saadjärve, Sootaga, Tähtvere, Vaimastvere, Vana-Kuuste, Vesneri, Vorbuse; Petserimaal — Laura; Võrumaal — Kioma, Misso, Rogosi; Valgamaal — Helme, Hummuli, Jõgeveste, Kaagjärve, Karula, Keeni, Kooriküla, Kuikatsi, Laatre, Taagepera, Taheva; Viljandimaal — Aidu, Imavere, Kurista, Pajusi, Päre, Uue-Põltsamaa, Vana-Põltsamaa, Rutikvere, Taevere, Viljandi, Vana-Võidu, Võisiku; Pärnumaal — Are, Penuja, Pornuse, Uulu, Voltveti, Uue-Vändra, Vana-Vändra; Saaremaal — Leisi ja Maasi ning Läänemaal — Asuküla, Emmaste, Jõgisoo, Kirbla, Kolovere, Kalju, Massu, Palivere, Velise, Veltsa, Vigala ja Võnnu vallad.

Riigikohtu seletused.

Kas enne 1917 a. vallasekretäriks olnud isikul on praegu vallasekretäriks olemise õigus?

Saaremaal Laimjala vallavolikogu valis 24. jaanuaril vallasekretäri. Kandidateeris kolm isikut, meist kaks kutsega ja üks kutseta. Valiti kutsetu Joh. Tarkpea, kes kuni 1917 a. vallasekretäriks olnud kusa-gil teises Saaremaa vallas. Selle valimisega ei jäänud rahule üks kutsega kandi-

daatidest. Rahukohtunikule antud kaebuses palus ta tühistada vallavolikogu otsuse, seletades, et seaduse järele tulevat uuesti valitavat sekretäridel oma ametioskuse kohta tunnistus ettenäidata. Joh. Tarkpeal seda aga ei olnud. Rahukohtunik rahuldab selle palve, leides, et J. Tarkpead tuleb arvata uuesti ametisse astujaks, kes peab ette näitama oma ametioskuse kohta tunnistuse. Kohtunik kirjutas val-

lavolikogule ette uusi seadusepäraseid valimisi korraldada sekretäri leidmiseks.

Selle peale kaebasid valitud Joh. Tarkpea ja vallavolikogu Riigikohtusse, kus aga kaebused tagajärjeta jäeti.

Kas saab eraisikuid III klassi teede võrgu kindlaksmääramisel asjaosaliseks lugeda?

Vastus: eitav.

Maanteede seaduse (RT 48 — 1928) §§ 5 ja 15 alusel ei saa eraisikuid III kl. teede võrgu kindlaksmääramisel asjaosalisteks lugeda. III klassi teed määrab maavalitsus, ära kuulates vastavate vallavolikogude arvamused ja ettepanekud ning § 5 neljandas lõikes nimetatakse asjaosalisteks teede avamisel Maanteede seaduse §§ 66, 67 jj. korras, kus neil on õigus tee avamist nõuda ja tarbe korral § 83 alusel esineda ka kaebusega maavalitsuse otsuse vastu. III klassi teede määramist ei saa eraisikud otseselt nõuda, kuigi teatava tee III kl. teede võrku võtmine oleks nende huvide kohane ja seepärast, kui maavalitsus teatavaid teesid III kl. teeks ei määra, ei või nemad seda nõuda ka kohtu korras. (RkhA t. nr. 438 I—1931).

„Õigus“.

Kas võib vallavolikogu, kohtutes vallakogukonna vastu kaebuste ja nõudmiste tõstmise asjus, volinikkude valimist usaldada vallavalitsusele?

Vastus: eitav.

1866 a. Vallaomavalitsuse seaduse § 11 p. 1 on ettenähtud, et vallavolikogu ülesannetes kuulub valla kogukonna asjade ajamiseks kohtutes eriliste volinikkude valimine, kui vallavolikogu seda (s. o. kohtutes asjade ajamist) ei usalda vallavaneemale või tema abidele. Volinikkude valimise õiguse üleandmisest vallavalitsustele eeltoodud seaduse määrus ei räägi üldse.

Mis puutub vallavolikogu kodukorrasse, siis selle § 9 p. 9 tuleb nii mõista, et valla asjus kohtutes kaebuste ja nõudmiste tõstmise otsustamine ja selleks volinikkude valimine kuulub vallavolikogu võimkonda, kui see ei ole mõnesuguse eriseadusega usaldatud vallavalitsusele.

(R. Adm. t. nr. 389¹ — 1931 a.).

Kas omavalitsuse teenijal on õigus nõuda teenistuskoha allesjätmist kaitseväes sundajateenistuse lõpetamiseni?

Vastus: eitav.

Arvamus, et kaitsevärke sundaega teenima kutsutud omavalitsusteenijatele või-

vad teenistuskohad omavalitsuses alles jääda, on ekslik, sest kuigi nad oleksid omavalitsuse teenistusse võetud enne Kaitseväeteenistusseaduse maksimahakamist ja selle tõttu nende kohta Kaitseväeteenistusseaduse § 3 enam käsitada ei saa, siis kaotavad nad ikkagi sundaega teenima kutsumise korral oma teenistuskohad omavalitsuses Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse (RT 1 — 1928) § 38 alusel, kuna § 38, kindlustades teenistuskohad omavalitsustes käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud omavalitsusteenijatele, teeb erandi just nende teenijate suhtes, kes kutsutud sundaega teenima, jättes need eeltähendatud soodustusest ilma.

(RkhA. t. nr. 388 II—1931).

„Õigus“.

Kas Rahva tervishoiu korraldamise seaduse (RT. 2 — 1928) ja RT 145/146 1921 avaldatud määruse nr. 305 järgi on omavalitsuste peale pandud kohustis ravida tasuta omal kulul nakkushaiged?

Vastus: eitav.

Küsimuses tähendatud määrused korraldavad vahetõrke riigi ja omavalitsuste vahel nakkushaiguste ja taudide vastu võitlemisest tekkinud kulude katmise suhtes, kusjuures on ette nähtud, millal riik tasub need kulud omavalitsustele täielikult, millal poolas osas ja millal riik kulude kandmisest üldse osa ei võta. Aluseta on arvamus, et määrusega nr. 305 on omavalitsuste peale pandud kohustis ravida tasuta omal kulul nakkushaiguseid, kuna selle vastu kõneleb määruse pealkiri ja selle esimene paragrahv. Kui aga selle määruse § 3 juures olevas 2. märkuses on öeldud, et kui § 3 nimetatud haigused ilmuvad üksikute juhtudena, millel taudi iseloom puudub, jäävad kulud omavalitsustele kanda, siis tuleb sellest kõige pealt nii aru saada, et riik sel korral kulude katmisest osa ei võta. Peale selle kõneleb määruse § 3 ainult samas paragrahvis nimetatud haiguste vastu võitlemisest, aga mitte nende ravimisest. Et haiguste vastu võitlemise all ei tule mõista nende haigete ravimist, selgub Rahva tervishoiu korraldamise seaduse § 13 p. 18-st.

Seadusetekstis on tarvitatud sõnu „võitlemine“ ja „ravitsemine“. Kui määruse § 2 öeldakse, et Tervishoiu Peavalitsus tasub omavalitsustele täiel määral kulud, mis tekkinud koolera, katku, süüfilise, pidali- ja marutõbiste haigete r a -

vitsemisest, samuti ka need kulud, mis tekivad rõugehaigete sunduslikust ravitsemisest linna ja maakonna haigemajades, määruse § 3 aga, et teiste külgehakkavate haiguste, nagu „... kõhutõve vastu võitlemiseks, kui nad taudina ilmuvad, annab Tervishoiu Peavalitsus omavalitsustele abi...“, siis nähtavasti seaduseandja, tarvitades esimesel juhul sõna „ravitsemine“ ja teisel juhul sõna „võitlemine“, tähendab sellega, et esimesel juhul Tervishoiu Peavalitsuse kulddest osavõtmine käib ka ravimise kohta, kuna teisel seal tähendatud juhul kulddest osavõtmine piirdub ainult nendega, mis haiguste vastu võitlemise puhul ette võetavate abinõudega ühenduses. Et seaduseandja haiguste vastu võitlemise alla ei

vii haigete ravimist, võib näha Rahva tervishoiu korraldamise seaduse (RT 2 — 1928) § 13 p. 18, kus sõnadele „võitlus haiguste, eriti nakkushaiguste vastu“ on sulgudes selgitamiseks juurde lisatud, sõnad „haiguste idude hävitamine, desinfectsioon ja desinsektatsioon, kaitserõuged, isolatsioon jne.“. Selle järgi, nagu määruse § 3 märkus 2 tähendatakse, et „sel korral, kui § 3 nimetatud haigused üksikute juhtudena ilmuvad, neil taudi isoloom puudub, jäävad kulud omavalitsuste kanda“, siis on selge, et siin on juttu nimelt ja ainult haiguste vastu võitlemisega seotud kulddest, mitte aga kulddest, mis haigete ravimisest tekkinud.

(RkHA t. nr. 303 I — 1931.)

„õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 41. Vallasekretäri eksami sooritamist.

Palun küsimuste ja vastuste osakonna kaudu teatada, kas ja kus käesoleval aastal korraldatakse vallasekretäride eksamid ja kas saab alaealine (17 a.) vallasekretäri eksamit anda. Kas alaealine saab kutsetunnistuse kätte alles peale täisealiseks saamist, ehk kohe peale eksami sooritamist? Kantseleiametnik.

Vastus:

Eksamite korraldamisest ei ole teateid. Alaealist ei võeta üldse eksamile, sellepärast langeb viimane küsimus ära. Erandina erimääruse põhjal oli E. M. Liidu poolt korraldatud pikaaj. omaval. ametn. ettevalmistamise kursustest osavõtjatel võimaldatud eksami teha vanaduse peale vaatamata.

Küsimus Nr. 42. Riigivapi tarvitamisest.

Kas vallakohtud oma pitserites võivad tarvitada väikest riigivappi?

H. M.

Vastus:

Ei. Vaata „R. T.“ Nr. 117/118 Riigivapi seadus § 4.

Küsimus Nr. 43. Vallaslapse sünniakti allkirjade kohta.

Kui vallaslapse sünniakti on kantud ka isa andmed ja see is on sünnijuhtumise teadaandjana aktile allkirjutanud, kas siis peale nende vanemate seaduslist abiellumist on isalt veel tarvis võtta sünniakti äärele eraldi allkiri lapse omaks tunnistamise üle, või aitab ainult teadaande esitamist vanemate abiellumise üle?

Siinius.

Vastus:

Ei ole tarvis võtta eraldi allkirja.

Küsimus Nr. 44. Hooldajate vabastamise kohta.

Hoolekande kohtu poolt määrati päranduse tomble hooldajad, kes vastaksid kohtutes nõudeasjas päranduse tomble vastu. Pärast seda on pärijad esitanud hoolekande kohtule tunnistuse, et pärijad on pärimise õigustesse ära kinnitatud ja palusid hooldajaid ametist vabastada. Hoolekande kohus on vabastanud hooldajad ametist. Mitmel kreditoril on kohtus päranduse tombult väljamõistetud summad kätte saamata. Kas hooldajate vabastamiseks on tarvilik kreditoritel nõusolek ehk teadmine, et päranduse tomble hooldajad ametist vabastatakse? Jaataval korral, kuidas seda kreditoritele peaks teatavaks tehtama.

J. K.

Vastus:

Ei ole vaja.

Kuulutatakse maksvusetak:

1) Jakob Klemmeri hobusepass, väljaantud Juuru vallavalitsusest 14. okt. 1930 a. Nr. 6 all Patrick Valteri p. Stackelbergi nimele.